

Dr. Anamari-Beatrice ȘTEFAN

CONTABILITATEA INSTITUȚIILOR DE CREDIT

Dr. Anamari-Beatrice ȘTEFAN
Universitatea "Petru Maior" din Tîrgu Mureș

CONTABILITATEA INSTITUȚIILOR DE CREDIT

Partea 1

Copyright © 2014, **Editura Pro Universitaria**

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin
Editurii Pro Universitaria

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al
Editurii Pro Universitaria

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
ȘTEFAN, ANAMARI-BEATRICE

Contabilitatea instituțiilor de credit / Ștefan
Anamari-Beatrice. - București : Pro Universitaria, 2014
Bibliogr.

2 vol.

ISBN 978-606-647-953-0

Partea 1. - 2013. - Bibliogr. -

ISBN 978-606-647-940-0

657:336.71(498)

CAPITOLUL 1. ASPECTE GENERALE PRIVIND ORGANIZAREA ȘI CONDUCEREA CONTABILITĂȚII INSTITUȚIILOR DE CREDIT

1.1. Scurt istoric al activității bancare

Istoria activității bancare își are originea în timpuri îndepărtate, existând dovezi foarte vechi, care confirmă manifestarea acesteia într-o formă incipientă. Primele dovezi ale activității bancare au apărut în Orientul apropiat, Mesopotamia antică și Egiptul antic. Templele din acea perioadă, pe lângă activitățile religioase aveau și rol de păstrare a valorilor și de asemenea acordau împrumuturi sub formă de cereale sau alte alimente¹. Astfel, realizând câștiguri considerabile din serviciile pe care le ofereau, practic aceste temple favorizau intermedierea monetară. În acest context, se poate considera că primele bănci au fost templele, iar primii bancheri au fost preoții acestor temple.

Codul lui Hammurabi (secolul al XVII-lea î.Hr.) conține detalii legate de împrumuturi, depozite, dobânda percepută, fiind considerat *prima lege bancară*.

În antichitate, atât în Grecia cât și în Roma existau bancheri privați dar și bănci publice (acestea apar din considerente economice, urmărindu-se combaterea cametei, dar și din considerente politice). În perioada evului mediu, activitatea bancară înregistrează un declin datorat contextului economic și social. În perioada renașterii apar primele bănci în marile orașe comerciale ale lumii: Veneția, Milano, Genova, Napoli, Florența. În Florența s-a reglementat *pentru prima dată obligativitatea ca bancherii să țină registre contabile*². Reapar băncile

¹ Alexandru Aurelian Berea, *Sistemul bancar românesc*, Colecția Biblioteca Economică, Editat de Centrul de Informare și Documentare Economică, București, 2005, Vol.152-153, p. 5

² Alexandru Aurelian Berea, *Modernizarea sistemului bancar*, Editura Expert, București, 2003, p. 13

publice, după o perioadă de declin, iar băncile private își desfășoară activitatea în întreaga Europă, reprezentată de familiile cele mai puternice din Italia, Franța, Anglia, Germania.

Banca din Amsterdam (1609) și Banca Angliei (1694) devin modele pe care se bazează structurile financiare create ulterior³.

Între secolele XVII – XVIII apar și băncile de emisiune, echivalente ale băncilor centrale de astăzi. Tot în acea perioadă se autorizează crearea și funcționarea primei bănci a Statelor Unite ale Americii, iar în Franța apare *prima bancă de scont*.

Începând cu secolul al XIX se intră în perioada modernă a activității bancare și se pot identifica trei structuri specifice:

- *băncile de emisiune*, cu rol de emiter de bancnote naționale;
- *băncile comerciale*, având ca operațiuni constituirea de depozite și participarea la capitalul întreprinderilor;
- *casele de economii și cooperativele de credit*, destinate populației cu venituri mici.

Începând cu secolul XX, băncile devin uriașe forțe financiare, cu puternice influențe în viața economică, socială și politică a lumii contemporane. Totuși, sistemul bancar înregistrează și perioade de recesiune, dintre care cea mai gravă s-a manifestat în perioada anilor 1929-1933.

În prezent, activitatea bancară este marcată de expansiunea internațională, fiind principalul promotor al globalizării, cu efecte pozitive dar și negative.

Pe teritoriul actual al României, manifestarea unor activități bancare, într-o formă primară, este atestată din perioada Daciei romane, prin descoperirea a 55 de plăci de piatră care au inscripționate informații referitoare la astfel de activități⁴.

Printre primele instituții bancare, pe teritoriul actual al României, se numără cea de la Sibiu, înființată în anul 1721. Ulterior, a fost creată Banca Națională a Moldovei, în anul 1856, cu sediul la Iași⁵. După Unirea Țării Românești cu Moldova, în anul 1859, au fost înființate mai multe instituții bancare: Casa de Depuneri și Consemnațiuni (1865), fiind principala bancă de emisiune până în anul 1880, Banca România (1865), având inițial atribuții de bancă de emisiune și de scont, iar ulterior transformându-se într-o bancă comercială, Banca Albina, prima bancă cu capital integral Românesc, Creditul

³ Cornelia Dascălu, Mihaela Botea, *Contabilitate și tehnică bancară*, Editura InfoMega, București, 2005, p. 6

⁴ Alexandru Aurelian Berea, *Op. cit.*, p. 25

⁵ Cornelia Dascălu, Mihaela Botea, *Op. cit.*, p. 9

Financiar Rural (1873), Banca Aurora (1873), Banca Marmorosch Blank & Co (1874), Creditul Financiar Urban și Rural (1874).

În anul 1880, se înființează Banca Națională a României, structurată din punct de vedere organizatoric după modelul Băncii Naționale a Belgiei. Ulterior, sistemul bancar cunoaște o evoluție deosebită, marcând dezvoltarea unui sistem bancar modern. În perioada anilor 1890 - 1918, funcționau în România aproape 200 de bănci⁶, în anul 1934 existau 1204 bănci⁷, iar după înființarea Consiliului Superior Bancar, care a adoptat un set de acte normative incidente sectorului bancar, numărul acestora s-a redus considerabil, ajungându-se ca în anul 1940 să existe 446 de bănci.

Sistemul bancar înregistrează și momente de regres, în timpul crizei economice din perioada anilor 1929-1933, când multe bănci au dat faliment sau au fuzionat, precum și în perioada economiei centralizate și venirea la putere a partidului comunist (1947-1989), când sistemul bancar oferea un număr limitat de servicii și produse bancare prin câteva bănci: Banca Română de Comerț Exterior, Banca de Investiții, Banca pentru Agricultură și Industrie Alimentară, Casa de Economii și Consemnațiuni și Banca Națională a României.

După anul 1989, trecerea la economia de piață a determinat nevoia dezvoltării și reformării unui sistem bancar care să răspundă solicitărilor pieței și care să asigure o gamă variată de produse și servicii bancare.

1.2. Baza legală a organizării contabilității instituțiilor de credit

Sistemul bancar românesc cuprinde două mari componente: Banca Națională a României și Instituțiile de credit.

Prima componentă are ca obiectiv fundamental asigurarea și menținerea stabilității prețurilor. Banca Națională a României sprijină politica economică generală a statului, fără a prejudicia îndeplinirea obiectivului său fundamental. Banca Națională a României are următoarele atribuții⁸:

- *elaborarea și aplicarea politicii monetare și a politicii de curs de schimb;*

⁶ Alexandru Aurelian Berea, *Op. cit.*, p. 26

⁷ Cornelia Dascălu, Mihaela Botea, *Op. cit.*, p. 11

⁸ <http://www.bnr.ro/Banca-Nationala-a-Romaniei-1.aspx>, 22.01.2014

- *autorizarea, reglementarea și supravegherea prudențială a instituțiilor de credit, promovarea și monitorizarea bunei funcționări a sistemelor de plăți pentru asigurarea stabilității financiare;*
- *emiterea bancnotelor și a monedelor ca mijloace legale de plată pe teritoriul României;*
- *stabilirea regimului valutar și supravegherea respectării acestuia;*
- *administrarea rezervelor internaționale ale României.*

Banca Națională a României are dreptul exclusiv de emisiune, fiind singura instituție autorizată să emită însemne monetare, în baza unui program de emisiune dimensionat în funcție de nevoile reale ale circulației bănești. Banca centrală are competență exclusivă de autorizare și reglementare în domeniul bancar și este responsabilă cu supravegherea prudențială a instituțiilor de credit, în scopul asigurării funcționării și viabilității sistemului bancar.

Instituțiile de credit funcționează în calitate de agenți economici, realizând acte de comerț pe piață, furnizând diverse servicii și produse bancare clienților lor, cu scopul maximizării profitului.

Banca Națională a României emite reglementări proprii de organizare și conducere a contabilității, în conformitate cu legislația națională în vigoare și cu avizul consultativ al Ministerului Finanțelor Publice. Operațiunile economico-financiare ale Banca Națională a României sunt contabilizate conform propriului plan de conturi.

Noțiunea de instituție de credit a fost introdusă în legislație în anul 2000, în OUG nr. 97/2000, iar ulterior Legea nr. 485/2003 privind modificarea și completarea legii bancare, definește arealul instituțiilor de credit care își pot desfășura activitatea pe teritoriul României. În prezent, în categoria instituțiilor de credit, conform Ordinului BNR nr. 27/2010, sunt cuprinse următoarele categorii de entități:

- a) băncile, persoane juridice române;*
- b) organizațiile cooperatiste de credit;*
- c) băncile de economisire și creditare în domeniul locativ;*
- d) băncile de credit ipotecar;*
- e) sucursalele din România ale instituțiilor de credit străine;*
- f) sucursalele din străinătate ale instituțiilor de credit, persoane juridice române.*

În general, sistemul bancar este grevat de o multitudine de restricții și limitări datorită importanței și implicațiilor acestuia în sistemul economic național. Instituțiile de credit trebuie să respecte atât legislația aplicabilă societăților comerciale (Legea nr. 31/1990 privind societățile comerciale, cu modificările și completările ulterioare), în calitate de persoane juridice, cât și

legislația specifică (Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 99/2006 privind instituțiile de credit și adecvarea capitalului, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 227/2007, cu modificările și completările ulterioare) și diverse alte norme și regulamente emise pe parcursul anilor de către Banca Națională a României.

În domeniul contabilității, instituțiile de credit trebuie să respecte prevederile Legii contabilității nr. 82/1991, republicată în anul 2008, cu modificările și completările ulterioare, dispoziții normative cu caracter general, reglementări specifice emise de Banca Națională a României, dar și diverse reglementări și uzanțe internaționale. În condițiile globalizării, inteligibilitatea, credibilitatea, relevanța și comparabilitatea informațiilor financiar contabile prezintă o importanță deosebită pentru investitori și creditori în analiza, înțelegerea și interpretarea situațiilor financiare. Aceste caracteristici calitative, transformate ulterior în cerințe explicite, la nivel legislativ, se remarcă și *în evoluția pe care a parcurs-o legislația contabilă aplicabilă instituțiilor de credit.*

În anul 1997 se emite Ordinul nr. 1418/344 de către Banca Națională a României și Ministerul Finanțelor pentru aprobarea Planului de conturi pentru societățile bancare și Normele metodologice de utilizare a acestuia. Acest plan de conturi era necesar, deoarece până în acest moment băncile realizaseră doar o adaptare a vechiului plan de conturi, din deceniile trecute, la noile cerințe ale pieței. Această adaptare s-a efectuat individual, de către fiecare societate bancară, conform propriului raționament contabil, generând anumite dificultăți pentru utilizatorii de informații din situațiile financiare.

În anul 1998 Ministerul Finanțelor împreună cu Banca Națională a României emit Ordinul nr. 1524/362 pentru aprobarea modelelor situațiilor financiar contabile pentru bănci și a normelor metodologice privind întocmirea și utilizarea acestora.

Pe parcursul anilor următori, diferențele semnificative sau micile detalii între normele contabile din diferite țări, au impus reconcilierea informațiilor financiar contabile. Astfel, prin Ordinul nr. 1982/5/2001 se aprobă reglementările contabile armonizate cu Directiva Comunităților Economice Europene și cu Standardele Internaționale de Contabilitate, aplicabile instituțiilor de credit. Aceste reglementări au fost valabile pentru băncile persoane juridice române cotate la Bursa de Valori București (Banca Română de Dezvoltare și Banca Transilvania) și un eșantion reprezentativ de bănci românești și sucursale ale unor bănci străine.

În anul 2003 prin OMFP nr. 1827/2003 se precizează că începând cu situațiile financiare ale anului 2005 instituțiile de credit aplică Standardele Internaționale de Raportarea Financiară.

În anul 2005 se emite Ordinul BNR nr. 5 pentru aplicarea Reglementărilor contabile conforme cu Directivele europene aplicabile instituțiilor de credit, modificat ulterior de Ordinul BNR nr. 24/2006 și Ordinul BNR nr. 11/2007.

În anul 2008 se emite Ordinul BNR nr. 13 pentru aprobarea Reglementărilor contabile conforme cu Directivele europene aplicabile instituțiilor de credit, instituțiilor financiare nebancale și fondului de garantare a depozitelor în sistemul bancar. Acest ordin a fost ulterior modificat prin Ordinul BNR nr. 16/2009 și Ordinul BNR nr. 26/2010.

În anul 2009 se emite Ordinul BNR nr. 15, privind întocmirea de către instituțiile de credit, în scop informativ, de situații financiare anuale individuale, conforme cu Standardele Internaționale de Raportare Financiară.

În anul 2010 Banca Națională a României emite Ordinul nr. 9, privind aplicarea Standardelor Internaționale de Raportare Financiară de către instituțiile de credit ca bază a contabilității și pentru întocmirea de situații financiare anuale individuale, începând cu exercițiul financiar al anului 2012. Tot în anul 2010 se emite și *Ordinul BNR nr. 27 pentru aprobarea Reglementărilor contabile conforme cu Standardele Internaționale de Raportare Financiară, aplicabile instituțiilor de credit*, care a intrat în vigoare la 1 ianuarie 2012, modificat ulterior prin Ordinul BNR nr. 29/2011 și prin Ordinul BNR nr. 2/2013. În contextul trecerii la Standardele Internaționale de Raportare Financiară, intervin diferențe metodologice privind evaluarea calității activelor, față de reglementările conforme cu Directivele europene, prin⁹:

- *gruparea diferită a posturilor de activ și pasiv;*
- *restructurarea conturilor de creanțe restante și creanțe îndoielnice în creanțe restante nedepreciate și respectiv creanțe depreciate;*
- *introducerea obligatorie a metodei ratei efective a dobânzii (care anterior era opțională alături de metoda liniară) pentru eşalonarea sumelor aferente randamentului efectiv al unui instrument financiar, cu impact asupra elementelor de activ;*
- *introducerea unor conturi noi reprezentând sume de amortizat pentru reflectarea acelor sume, altele decât dobânzile, care sunt avute în vedere în calculul ratei efective a dobânzii (cum ar fi comisioanele încasate);*
- *repunerea în bilanț a sumelor reprezentând Creanțe scoase din activ, urmărite în continuare și Debitori din penalități pretinse înregistrate în conturi înafara bilanțului (cu constituirea corespunzătoare a ajustărilor*

⁹ <http://www.bnro.ro/Intrebari-frecvente-privind-inlocuirea-unor-indicatori-agregati-de-prudenta-bancara-8872.aspx>, 20.01.2014

pentru pierderi din depreciere și păstrarea în bilanț până respectivele active nu vor mai produce beneficii viitoare).

Aceste modificări legislative au survenit deoarece informațiile furnizate de către situațiile financiare întocmite, conform Directivelor europene, nu mai satisfăceau exigențele utilizatorilor externi de informații. Domeniul bancar a suferit multiple și profunde schimbări sub efectul conjugat al dezvoltării considerabile a piețelor financiare și sub efectul liberei circulații a capitalurilor, a cărei etape importante au fost constituirea pieței unice și zona euro. În acest context Uniunea Europeană, în loc să emită directive noi, a optat pentru adoptarea referențialului contabil internațional. De asemenea, criza care a început în anul 2007 continuă încă să producă efecte asupra domeniului contabil și reglementărilor bancare.

Instituțiile de credit conform, legii contabilității, au obligativitatea organizării și ținerii contabilității proprii. Răspunderea pentru acest fapt revine administratorului și/sau conducerii instituției de credit, directorului economic, contabilului șef sau altei persoane care are obligația gestionării instituției de credit. Ordinul BNR nr. 27/2010 prevede reguli de întocmire, aprobare, auditare statutară și publicare a situațiilor financiare și a situațiilor financiare anuale consolidate, precum și reguli de înregistrare în contabilitatea instituțiilor de credit a operațiunilor economico-financiare efectuate, planul de conturi aplicabil, documentele, formularele și registrele de contabilitate și normele de întocmire și utilizare a acestora.

Persoanele responsabile trebuie să realizeze următoarele activități: întocmirea documentelor justificative privind operațiile economice; organizarea și ținerea corectă și la zi a contabilității; organizarea și efectuarea inventarierii elementelor de activ, datorii, capitaluri proprii și a elementelor înregistrate în conturi în afara bilanțului, precum și valorificarea rezultatelor acesteia; respectarea regulilor de întocmire a situațiilor financiare, publicarea și depunerea la termen a acestora la autoritățile competente; păstrarea documentelor justificative, a registrelor și situațiilor financiare și *organizarea contabilității de gestiune* adaptată la specificul instituției de credit.

Contabilitatea se ține în limba română și în moneda națională. Contabilitatea operațiunilor efectuate în valută se ține atât în moneda națională, cât și în valută (altă monedă decât leul).

Contabilitatea proprie cuprinde atât contabilitatea financiară cât și contabilitatea de gestiune, adaptată la specificul activității instituțiilor de credit. Informațiile furnizate trebuie să acopere atât nevoile proprii cât și ale utilizatorilor externi: acționari, clienți, furnizori, Banca Națională a României, alte instituții de credit, organe fiscale și alte persoane fizice și juridice. Contabilitatea